

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra školní a sociální pedagogiky

VNÍMÁNÍ PERSPEKTIVY ŽIVOTA

NA VENKOVĚ U ADOLESCENTŮ

PERCEPTION OF PERSPECTIVE

OF RURAL LIFE IN ADOLESCENTS

Bakalářská práce

RADKA NĚMCOVÁ

Vychovatelství

Kombinované studium

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Stanislav Bendl, Ph.D.

PRAHA 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Doc. PaedDr. Stanislava Bendla, Ph.D. V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu.

V Praze dne 26. 11. 2011

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Doc. PaedDr. Stanislavovi Bendlovi, Ph.D. za cenné rady, náměty a vedení při vypracovávání bakalářské práce. Dále děkuji všem, kteří mi byli po celou dobu studia velkou oporou.

Téma: Vnímání perspektivy života na venkově u adolescentů

Anotace v českém jazyce:

Bakalářská práce je zaměřena na vnímání perspektivy života na venkově u adolescentů. Cílem práce bylo zjistit, zda si mladí lidé vybrané věkové kategorie spojují svoji budoucnost se životem na venkově, a jak se jim na vesnici žije v současné době.

Práce je členěna na teoretickou a praktickou část. Teoretická část popisuje historii venkova, jeho rysy, trávení volného času mladých lidí na venkově, problematiku nezaměstnanosti, rozdíly mezi vesnicí a městem a potenciální perspektivu venkova.

Praktická část se zabývá samotným výzkumem. Byl prováděn kvalitativní metodologií pomocí rozhovorů.

Z celého výzkumu vyplývá, že mladí lidé preferují do budoucna život na venkově, i přes negativní faktory, jakými jsou nedostatek pracovních příležitostí nebo málo možností ke kulturnímu vyžití. Vede je k tomu především spokojenost s venkovským životem, zakořeněnost a názor, že vesnický život je přirozenějším stylem života. Velmi však také záleží na osobnosti jedince, jeho volných vlastnostech a ambicích.

Klíčová slova:

venkov, adolescence, volný čas, nezaměstnanost, příbuzenské vztahy

Theme: Perception of perspective of rural life in adolescents.

Annotation:

This bachelor thesis is focused on perception of perspective of rural life in adolescents. Aims and objectives were to find out how young people of the said age group associate their future life with countryside and if they are satisfied living there now.

The project is divided into theoretical and practical aspects. The theoretical aspect describes the history, problems of unemployment, differences between living in country and a town and potential perspective of countryside.

The practical aspect involves research. The qualitative methodology used was interviews.

The result of whole research methodology was that the majority of young people prefer living in the countryside despite negative factors which are shortage of working opportunities and lack of social activities. This preference was due to presence of strong family roots and life being closer to nature. It mainly depends upon personality, will and ambition of an individual.

Key words:

countryside, adolescence, leisure time, unemployment, relations ships

Souhlasím s půjčováním diplomové práce v rámci knihovních služeb.

OBSAH

ÚVOD.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Charakteristika a rysy venkova.....	10
1.1 Rurbanizovaná území.....	11
2. Současný venkov	13
3. Venkov versus město	15
3.1 Význam rodiny a příbuzenstva na venkově	17
4. Volný čas obyvatel vesnice	18
5. (Ne)zaměstnanost na venkově	20
6. Adolescence	21
7. Perspektiva života na venkově.....	22
II. EMPIRICKÁ ČÁST.....	23
8. Popis metodologie a souboru.....	24
9. Poloha a velikost vesnice – základ pro život na venkově.....	25
10. Při dostatku financí by adolescenti preferovali venkov.....	27
11. Vztahy k blízkým jako determinanta života na venkově.....	29
12. Trávení volného času na vesnici se odehrává převážně v hospodě	33
13. Pracovní příležitosti na venkově jsou důvodem k obavám	37
14. Osobnost jedince a potenciální okolnosti jako ovlivňující faktory života na venkově.....	40
ZÁVĚR	44
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	47
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	49

ÚVOD

Život na venkově je bezpochyby součástí lidského života, a to buď přímo (lidé na vesnici skutečně bydlí) anebo nepřímě (lidé na venkově sice nežijí, ale vědí o jeho existenci).

Lidé žijící na vesnici se zúčastňují veškerého dění, jsou však také nuceni si všechny akce sami organizovat - ať už se jedná o zábavu, brigády, hasičské, sportovní či jiné soutěže, sběry šrotu apod. Nemálo lidí zde žije po celé generace, většinou ve zděděných chalupách. Na venkově, více než kde jinde, se všichni lidé vzájemně znají, společně slaví svátky, udržují zvyklosti.

Bydlení na venkově má dlouhou tradici, což je způsobeno vývojem naší společnosti. Soužití s přírodou je nám dáno do vínku od nepaměti. Již v dávné minulosti byli lidé s přírodou úzce spjatí, z existenčních důvodů na ní byli závislí. Produkty vypěstované v přírodě lidé s oblibou konzumují dodnes. Tento způsob života v nás zůstal hluboce zakořeněný, proto i v současné hektické době obyvatelé měst tíhnou k přírodě. Postupně dochází ke značnému sbližování venkova s městem, příčinou je migrace populace z venkova do měst za obživou a zároveň z měst na venkov za klidem a rekreací.

Poté, co se řekne venkov, si lidé pravděpodobně představí krásnou krajinu, klid, rodinné domy či typické vesnické chalupy, pole, zvířata, patrně i vstřícnost a pohostinnost zde žijících lidí.

Ovšem i venkov jako takový v sobě zahrnuje určité klady a zápory. Jedná se o problematiku, jež by se neměla opomíjet. Je potřeba přihlížet změnám, které naše současná vesnice prodělává, ať už to jsou změny ekonomické, společenské anebo kulturní.

Jedním z největších problémů venkova je v dnešní době nedostatek pracovních příležitostí. Nejvíce to pravděpodobně způsobil zánik většiny zemědělských družstev po roce 1989, v důsledku čehož mnoho lidí přišlo o zaměstnání. Nyní někteří obyvatelé vesnic obhospodařují půdu, chovají dobytek a tímto způsobem se živí. Převážně zde však žijí lidé, kteří musí za prací dojíždět, mnohdy i do vzdálených měst.

Dojíždění je často ekonomicky i časově náročné, ale bydlení na vsi přesto tyto lidi uspokojuje.

Pro mládež, která dokončila studia a hledá si zaměstnání, ale i pro ještě studující mládež, může být situace trochu jiná. Jelikož mladí lidé nemají převážně vytvořeny své vlastní rodiny, dalo by se předpokládat, že je na venkově téměř nic nedrží. Proto se uchylují, více než lidé s rodinou, k hledání si podnájmu přímo ve městě, kde mohou najít potencionální práci, nebo kde mají školu. Ale i z této skupiny lidí majorita zůstává i nadále spjata s venkovem (o víkendech se rádi vrací domů na vesnici).

Poněvadž sama na venkově žiji, je i toto důvod, proč jsem se pro dané téma rozhodla. Bakalářská práce je členěna na dvě části. V první - teoretické části - se zabývám historií venkova; charakteristikou a rysy venkova; volným časem a kulturním vyžitím lidí žijících na vesnici; problémem nezaměstnanosti na venkově; trendem příměstského bydlení; dále jaký význam má pro venkovany rodina, a v neposlední řadě nepatrně porovnávám město s venkovem.

V druhé – empirické části – se zaměřuji na vlastní sociologický výzkum a jeho interpretaci. Použiji kvalitativní metodologii a jako nástroj sběru dat jsem si zvolila nestandardizované rozhovory. Za respondenty jsem si vybrala adolescentní skupinu obyvatel (ve věku 18 – 20 let). Celkem se budu dotazovat 25 lidí. Pro tuto cílovou skupinu jsem se rozhodla úmyslně, poněvadž mě zajímá pohled lidí, kteří jsou závislí na podpoře své rodiny (studují), i pohled lidí, kteří se pomalu začínají osamostatňovat (pracují). Důležité přitom je, aby obě tyto skupiny s rodiči ještě žili, a samozřejmě, na vesnici.

Cílem mé práce je zjistit, jak si mladí lidé z venkova představují svoji budoucnost - zda chtějí na vesnici zůstat, či nikoliv, a jaké k tomu mají důvody. Dále mě zajímá, jakým způsobem lidé výše uvedeného věku žijí na venkově v současné době, co by za žádnou cenu nezměnili a co by naopak mohlo být lepší.

Při psaní bakalářské práce budu vycházet zejména z dat, které získám pomocí rozhovorů, z odborné literatury zabývající se venkovem a obcemi, životním stylem a kulturním vyžitím lidí na vesnicích. Mým dalším zdrojem budou také statistiky, články a internetové stránky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Charakteristika a rysy venkova

V této kapitole bych ráda přiblížila pojem venkov či vesnice, neboť je to nezbytné pro obsah práce.

Místo, kde člověk žije, ať už je to vesnice, osada, samota či město, považuje za střed světa, a tak se může jedinec v každé lokalitě setkat s názory a chováním, které je možné označit jako „místní centrismus“ (Kandert, 2004).

„Venkov – venkovský jsou termíny, které se vztahují k určitému typu rozmístění populace v prostoru. Jako venkovské se označují oblasti nebo lokality s malým počtem a s nízkou hustotou obyvatel“ (Turek, 1967, s. 530). Podle Českého statistického úřadu žije přes 70% obyvatel naší republiky ve městech – „venkovský prostor“ je tedy spíše jen geografický či ekonomický pojem (www. 1).

Kdy je tedy obec vesnice a kdy už město? *„Obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, je městem, pokud tak stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády. Sloučí-li se dvě nebo více obcí, z nichž je alespoň jedna městem, je obec po sloučení městem. Oddělí-li se část města a vzniknou tak dvě nebo více obcí, pak obec, které zůstane název dosavadního města nebo část jeho názvu a má alespoň 3 000 obyvatel, je i nadále městem“* (§ 3 zákona o obcích, 128/2000 Sb.).

Podle Turka (1967) je obec v sociologickém slova smyslu větší nebo menší sociální jednotka, která je tvořena obyvatelstvem společně užívajícím určité vymezené území, ve kterém se odehrává převážná část denního, hospodářského a kulturního života.

Obec tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce. Dá se tedy říci, že obec může být „teritoriální komunitou“. Komunita v tomto slova smyslu označuje lidi, kteří žijí na společném území, velikost území přitom není rozhodující. Může se jednat o lokalitu vymezenou sousedstvím, obcí, krajem, ale také státem či Evropskou unií (Navrátil, 2001).

Podle italských psychologů není komunita něco, co existuje a co lze považovat za víceméně trvalý objekt zkoumání, ale to, co lidé aktivně utvářejí tím, jak pojem komunita používají v běžném životě a při dosahování konkrétních cílů. Těmito cíli se nemyslí pouze navazování přátelských sousedských vztahů se všemi jeho výhodami, ale také riziky, kterými může být ztráta intimity a soukromí. Mohou se jím stát i jiné společensky orientované cíle, jako je např. pomoc slabším či nemocným členům komunity, péče o veřejná prostranství. „*Při těchto aktivitách a interakcích se utváří komunitní identita, která vyjadřuje širší rovinu sociální identity*“ (Císařová, 2005, s. 12). Formuje se v jiných dimenzích než např. identita rasová, genderová aj., ale znázorňuje způsob sounáležitosti, začlenění nebo vyřazení z určité sociální skupiny, respektive komunity (Císařová, 2005).

1.1 Rurbanizovaná území

Jak uvádí Musil (1967), pojem rurbanizace použil pravděpodobně poprvé Ch. J. Galpin ve své knize „Rural Life“ (Venkovský život), která vyšla v roce 1918. Chtěl vyjádřit jev, který v jeho době ještě nebyl tak samozřejmý. Jedná se o prolínání venkova a města a o vznik souvislých oblastí, které nejsou ani čistě městské, ani převážně venkovské.

Tyto oblasti jsou obyčejně za okraji velkých měst. Žije tam velký počet lidí dojíždějících do měst za prací, vyskytují se tam rodinné domky obyvatel, a vliv centrálního města se výrazně projevuje kulturními, společenskými a konzumními zvyky. V rurbanizovaných oblastech se čtou městské noviny, nakupuje se ve městě, používá se stále více jeho služeb. Vzhled krajiny zůstává venkovský, způsob života je však téměř městský.

Prolínání městských a venkovských prvků se ještě zesílilo stavbou rekreačních chat nebo rodinných domků s „druhými byty“ městských obyvatel (Musil, 1967).

Bydlet mimo město, v přírodě, ale moci do města každodenně dojíždět za prací - to je přání mnoha lidí. Těm, kteří mají potřebné finanční zdroje, se to také ve stále větší míře daří. Faktem je, že mnoha nedostatků života ve městě se obyvatelé příměstských oblastí zbaví. V první řadě získají dostatečný obytný prostor s možností rozšíření o zahradu, a pokud nezvolí extrémně špatně, najdou ve svém novém bydlišti rozhodně více klidu a zdravého vzduchu než ve velkoměstě. Co se týče přírodního prostředí, mohou se lokality velmi lišit. Od souborů položených v rovinatých polích až po místa na mírných svazích v blízkosti lesů i vody a navíc s krásným výhledem. Přitom obvykle platí, že přírodně bohatší lokality jsou odlehlejší a hůře dostupné (www. 2).

Venkov by ovšem neměl být považován za odkladiště nechtěných věcí – skládek, úložišť jaderného odpadu apod. Stejně tak by neměl být městem, ale zůstat venkovem s typickým, citlivým usazením sídel do krajiny. Vesnice by se neměla stát prostorem pro bezduchou zástavbu ve stylu sterilních obytných souborů různorodých rodinných domů (Vačkář, 2004).

2. Současný venkov

Venkovský prostor tvoří značnou část území naší republiky, a proto je nezbytné, aby jeho význam pochopily i představitelé měst a regionů, protože venkov je přirozeným zázemím pro všechny obyvatele (Vačkář, 2004).

Téměř polovina čtenářů časopisu *Dům a zahrada*, kteří se v roce 2003 zúčastnili internetové ankety, by nejraději žila na venkově (Baš, 2004). Zatímco dříve se český venkov snažil o nápodobu města (za což mohla násilná kolektivizace v 50. letech 20. století), dnes jako by byl cítit trend opačný. I přes stále probíhající migraci venkovského obyvatelstva do měst, žít na venkově, avšak v dostupné vzdálenosti od města, kde je dostatek pracovních i kulturních příležitostí, je, jak se zdá, ideálním způsobem života. Přestože je současná vesnice v nevýhodě vůči městu, zejména kvůli nedostatku pracovních příležitostí a stále horší dopravní obslužnosti, najde se mnoho lidí, kteří na venkově chtějí žít, nejen z ekonomických důvodů. V lidech dřímá pocit sounáležitosti s přírodou, už se nedokáží obejít bez pocitu volnosti, který jim město často nabídnout nemůže. A i když je zlatý věk chalupaření minulostí, rozhodně patří k cenným inovacím venkova, protože znamenalo záchranu velkého množství venkovských staveb a celých sídel a napomohlo udržovat kooperativní vztahy mezi obyvateli města a venkova (Baš, 2004).

Nyní uvádím nejčastěji zmiňované příčiny zájmu lidí o bydlení na venkově:

- Zájem je patrný především ve vesnicích kolem velkých měst, kam se stěhují lidé, kteří chtějí bydlet ve vlastním domě, ve zdravém a klidném prostředí a přitom pracovat ve městě (viz. podkapitola č. 2.1.). Pro venkovské obce tato vývojová tendence může mít ale i negativní dopady. Vznikají zde sterilní vilová sídliště, postrádající většinou hmotný i duchovní vztah ke svému okolí. Stejně tak i jejich obyvatelé sem přinášejí městské sociální chování a postoje, kde velkou roli hraje anonymita, ztrácí se pocit společenství a potřeba sousedství. Zájem těchto lidí o obec a krajinu končí na hranicích jejich parcel.

- Vzhledem k rostoucím životním nákladům ve městech se, zejména u starších lidí, ukazuje snaha využívat své rekreační objekty k trvalému celoročnímu bydlení. Pro rozvoj venkovských obcí je však přínosem spíše příchod mladých rodin s dětmi. Blažek (1998) však tvrdí, že můžeme vidět rodiny odcházející na venkov kvůli dětem a jejich zdravému vývoji.
- V posledních deseti letech se objevuje, početně bohužel zatím nevýznamná, skupina obyvatel se zesíleným ekologickým cítěním, která má zájem o odlehlejší sídla, samoty či rodinné farmy a také zájem o tradiční způsob života a hospodaření.
- S rozvojem moderních komunikačních technologií se objevují lidé, kteří nejsou příliš vázáni na místo svého pracoviště (např. řidičí a tvůrčí pracovníci). Někteří z nich dávají přednost kvalitnímu životnímu prostředí s možností práce doma (www. 3).

Základem zdravého venkova je místní společenství. Obnova venkova by tedy měla začít právě od jeho ozdravení. To rozpoznalo hnutí Programu obnovy vesnic, které se do Čech dostalo začátkem 90. let.

1. června 1993 byl založen Spolek pro obnovu venkova. Jeho posláním je přispívat k rehabilitaci venkova, k obnově a prohlubování společenského a duchovního života na venkově a k posílení hospodářské stability a prosperity venkova. Cílem je také motivovat občany žijící na venkově k dobrovolné aktivitě, podněcovat je k odhodlání podílet se na zdárném vývoji obce, napomáhat vzniku a činnosti místních a regionálních sdružení (www. 4).

Od roku 1995 se rozběhla pod záštitou tohoto spolku každoroční soutěž Vesnice roku, jejíž charakteristika klade důraz na společenskou, duchovní a podnikatelskou dimenzi venkova (Blažek, 1998). Tato soutěž má jeden nezanedbatelný důsledek – lidé žijící ve velkých městech mají šanci si všimnout, že nějaký venkov v Čechách je, žije a rozvíjí se (Michalec, 2002).

3. Venkov versus město

Pilch (in Kraus, 2001) říká, že venkovské prostředí je vyznačováno spíše jako protiklad městského prostředí. Poukazují proto na několik rozdílů:

Zatímco ve městě jsou nejbližší lidé z nukleární rodiny (soužití skutečných biologických rodičů a jejich dětí) a známí, na venkově je představují lidé ze širší rodiny a sousedé. Ve městě je síť známostí založená na náhodě a individuální volbě každého jedince, dochází ke kontaktu s více cizími lidmi než s vlastními. Na vesnici se lidé žijící uvnitř navzájem znají a dalo by se říci, že jsou takřka bez fyzického kontaktu s cizími lidmi. Pro obyvatele města je nejvyšší sociální hodnotou zvládnutí změny, pro venkovany udržování tradice. Národní jazyk a slang je ve městě vázaný na sociální vrstvy a profese, na venkově je nářečí vázané na místo. Lidé z města převážně slaví oficiální svátky v mase a rodinné svátky v nukleární rodině, naproti tomu vesničané provozují slavení svátků ve společenství (Blažek, 1998).

Kraus (2001) shrnuje charakteristiku obou základních typů lokálního prostředí následující tabulkou č. 1:

Tabulka č. 1 - Základní typy lokálního prostředí

Město	Venkov tradiční	Venkov současný
Profesní rozmanitost	Jednoznačně převládající profese zemědělská	Profesní rozmanitost s dominancí zemědělství
Chybí neformální sociální kontrola (anonymita)	Existuje silná sociální kontrola	Sociální kontrola funguje byť v omezené míře
Rodinné vztahy silně narušeny	Silné rodinné vazby v okruhu pokrevním i sousedském	Uvolněné rodinné i sousedské svazky
Různorodost v oblasti dělby práce	Jasně vymezení rolí vzhledem k pohlaví, věku a sociální pozici	Různorodost v oblasti dělby rolí
Povrchnost mezilidských vztahů (absence sousedství)	Výrazná sounáležitost, solidarita	Oslabování osobních neformálních vztahů
Výrazná různorodost výchovných vzorů	Tradicionalismus a pevnost vzorů	Různorodost vzorů, ale pomalejší akceptování
Výrazný institucionální podíl na výchově	Výrazná dominance rodiny ve výchově	Role výchovných institucí je omezenější
Dostupnost značného množství kulturních institucí	Kulturní život je organizován spontánně samotnými obyvateli (folklór)	Působení kulturních institucí je omezené
Rychlá reakce na společenské dění	Konzervatismus, setrávání na tradicích	Reakce na společenské dění je rychlejší pod vlivem médií

Z výše uvedeného vyplývá, že jak město, tak i venkov má své klady i zápory. Venkovské prostředí zdůrazňuje spíše blízkost k přírodě, zachování lidové kultury a folklóru, nižší úroveň služeb a migrační tendence (Pilch in Kraus, 2001).

3.1 Význam rodiny a příbuzenstva na venkově

V kapitole č. 3 jsem se zmiňovala o rodině na venkově, a protože představuje důležitou složku života lidí na venkově, chci se o ní rozepsat trochu blíže.

Silné rodinné vazby mohou mladého člověka natolik ovlivnit, že se rozhodne zůstat bydlet v budoucnosti na venkově, a to právě díky svým rodičům, prarodičům, sourozencům či příbuzným. Podle Quesnella (2002) má bydliště určitý vliv na vztah k rodičům a k rodině. Občas můžeme slyšet, že na vesnici je pro výchovu mladých lidí lepší prostředí. Podle výzkumů se skutečně ukazuje, že mládež z malých vesnic si více myslí, že jim dospělí rozumějí, méně se domnívají, že dochází k oslabení jejich rodinných tradic a častěji chtějí v budoucnosti napodobit rodinný život, který sami zažívají, než jejich vrstevníci z měst. Také tlak rodiny na úspěch dítěte v životě je na vesnicích pocíťován nejméně.

Venkovské rodiny jsou více patriarchální a konzervativnější a vykazují větší stabilitu, která se projevuje nižší rozvodovostí, než rodiny městské. Na vesnicích se objevuje oproti městu větší počet trojgeneračních rodin (Blažek, 1998).

Z výzkumu Českého statistického úřadu z roku 2001 vyplývá, že velikost sídla má vliv na utváření rodin. V kraji Vysočina se například příznivé podmínky pro vytváření úplných rodin (málo velkých měst, vyšší religiozita ve srovnání s ostatními kraji) promítly na nízkém počtu neúplných rodin ve srovnání s úplnými rodinami. Celkově měl tedy na poměr mezi počtem neúplných rodin a úplných rodin největší vliv kontrast poklidnějšího vesnického stylu života a hektického městského života.

Velikost sídla se významně projevuje i na rozložení jednotlivých typů domácností. Ve městech mladí lidé častěji přijímají moderní individualistický styl života, naopak na vesnici nedochází k výraznějšímu rozšíření domácností jednotlivců na úkor úplných rodin. Konkrétně kraj Vysočina se vyznačuje tradičními rodinnými vazbami (www. 5).

4. Volný čas obyvatel vesnice

Nejen rodinná spojitost, ale i kulturní vyžití mládeže je velice důležitým faktorem pro to, aby mladí lidé na venkově zůstávali i v budoucnu bydlet.

Co si tedy můžeme představit pod pojmem „volný čas“? Volný čas je chápán jako čas, který člověku zbude po splnění všech víceméně nutných povinností, jako zaměstnání a doprava do něj, domácí práce, hygiena. Je pojímán jako prostor, o jehož využití a náplni rozhoduje svobodně sám jedinec. Jde o to, jak ho rozdělí mezi pasivní odpočinek, zábavu, návštěvy známých, kulturní a sportovní aktivity, pěstování koníčků a zálib (sběratelství, kutilství, ruční práce). Důležitá ovšem není jenom kvantita volného času, nýbrž i jeho kvalita (Buriánek, 1996).

Zájmové aktivity ve volném čase byly již v období socialismu ze značné části ovlivněny masovými sdělovacími prostředky. Obyvatelé vesnice se věnovali poslechu rozhlasu, sledování televize, četbě knih, časopisů a novin. K těmto aktivitám se přidaly také ty zájmy, z nichž je patrný pozitivní vztah k rodině, k venkovskému prostředí, k přírodě a manuální činnosti (chovatelství, zahrádkaření, domácí kutilství). Nejméně volného času zabírala např. zájmová umělecká činnost, aktivní sport, návštěvy divadel, galerií apod. (Krejčí in Frolec, 1978).

Volný čas venkovského obyvatelstva byl co do rozsahu zřejmě kratší než volný čas obyvatel měst. Hlavním činitelem bylo vlastnictví domácího hospodářství, případně záhadenku. I struktura volného času byla u obyvatel vesnice méně pestrá – prostý pasivní odpočinek měl u vesničanů vyšší podíl, než u obyvatel měst (Pácl in Frolec, 1978).

Z výsledků řady výzkumů je patrné, že i v dnešní době je volný čas mládeže neustále více vyplňován tím, co nabízejí masová média. Díky nim si každý člověk výběrově přijímá v individuálně tráveném volném čase vše, co je nabízeno. Tato nabídka vyplňuje velkou část volného času jedince a tím blokuje šanci věnovat se čemukoliv jinému a být aktivní. Vlastní aktivita je nahrazována pasivním sledováním akcí bez hlubšího prožitku: např. televize vysílá různé formy zábavy – hry, soutěže,

kvízy, sportovní přenosy aj. Jedinec tedy nemusí být aktivní, nemusí se bavit s někým jiným (Fousová, 2005).

Podle Kanderta (2004) obecný názor mladých lidí obsahuje konstatování nedostatku přiměřené zábavy v lokalitě bydliště (v tomto případě vesnice), tj. zábavy, která by odpovídala potřebám mladých lidí. Symbolickým vyjádřením této skutečnosti je neustálé opakování různých variant slovních obrátů, ve kterých se vyskytuje pojem „nuda“.

Společenský život mládeže se často soustřeďuje kolem hospod a kluboven, které jsou umístěny buď v obecních domech anebo v pronajatých místnostech soukromých domů. V klubovnách se konají např. oslavy narozenin a malé diskotéky. Ve větších vesnicích mohou mladí lidé navštěvovat kino či tělocvičnu, která je součástí základní školy. Většinu kulturního života obstarávají na vesnici poutě a pouťové či masopustní zábavy. O víkendech mnoho mladých lidí, které vesnická kultura neuspokojuje, jezdí na taneční zábavy v širokém okolí, což jim umožňuje poměrně vysoká motorizovanost (Kandert, 2004).

V obcích je důležitým centrem mládeže místní sportoviště (hřiště), kde probíhají soutěže sportovních družstev. Jistou variantou sportovních utkání jsou soutěže hasičských sborů, které se konají např. při místních slavnostech (Kandert, 2004).

5. (Ne)zaměstnanost na venkově

Podle Šajovičové (2001) dochází v průběhu posledních let mezi městem a venkovem k postupnému prohlubování rozdílů v nezaměstnanosti a ve struktuře nezaměstnaných osob. Na venkově je rozšířenější nezaměstnanost dlouhodobá (situace, kdy případ nezaměstnanosti trvá déle než jeden rok) a sezónní (nezaměstnanost spojená s přírodním cyklem, je charakteristická pro zemědělská odvětví a geografické oblasti).

Ve většině obcí (60%) se nezaměstnanost stále zvyšuje, lidé z vesnic proto musí jezdit za prací do měst (Minaříková, 2005). Nejčastěji dojíždějí obyvatelé venkovských obcí do bývalých okresních měst (třetina případů), dále do menších měst (tj. do 10 tisíc obyvatel – čtvrtina případů) a v menší míře dojíždějí také do krajských měst a do jiných větších měst (Minaříková, 2005). V současné době má většina lidí, více než kdy dříve, prostředky na to, aby mohli denně dojíždět do zaměstnání z větších vzdáleností (www. 6).

Zemědělství na venkově již nenabízí tolik pracovních příležitostí, jako tomu bylo v minulosti, což je mimo jiné způsobeno rozpadem zemědělských družstev, která nabízela práci mnoha lidem. Obyvatelé vesnic tak ztratili pracovní příležitost v blízkosti svého domova. Sice nově vznikají zemědělské podniky fyzických osob, ty však nabízejí především sezónní práci. Nevýhodou je i to, že výdělky na venkově jsou malé (www. 7). Na druhou stranu, venkované mají vlastní zdroje, které mohou být výraznou pomocí při nedostatku finančních prostředků (Šajovičová, 2001).

Vačkář (2004) upozorňuje, že má-li na venkově i v budoucnosti pulzovat život, musí tam nutně být pracovní příležitosti, které, jak již víme, samo zemědělství nezajistí. Vypomoci by mohla např. agroturistika, tradiční řemesla, nové prvky nezemědělského podnikání aj. Už dnes se část zemědělců orientuje právě na agroturistiku a služby pro turistiku a cestovní ruch, což zahrnuje nároky na ubytování, stravování, rozvoj rekreačních a sportovních zařízení (www. 8).

Proces industrializace venkova pokračuje dodnes, na venkově se zřizují průmyslové zóny, vznikají nové výrobní provozy a jsou zde umísťovány skladovací

prostory. S rozvojem podnikání a novou výstavbou narůstají požadavky na rozvoj a modernizaci služeb (př. pošt, spořitelén, kadeřnictví, nejrůznějších sběren a opraven).

Obnovení některých tradičních řemesel může obcím zajistit nejen cenná pracovní místa, ale celkově je oživit a zatraktivnit pro trvalé obyvatele i pro cestovní ruch. Také nové informační technologie a komunikační možnosti se na vesnici projevují vznikem naprosto nových pracovních příležitostí. Rostou tak požadavky na zajištění vhodných prostor, např. pro nové provozovny, kanceláře a pracoviště architektů, projektantů, pracovníků softwarových firem, dealerů apod. (www. 9).

6. Adolescence

Pro tuto absolventskou práci je nezbytné vymezit výše uvedený pojem.

V české terminologii mládí je věk od 15 do 20 (22) let pojímán jako adolescence (neboli dospívání). Někteří adolescenti mají dojem, že právě v tomto období začínají žít „doopravdy“. Objevuje se zde nová kvalita sebeuvědomování – mladý člověk si uvědomuje, jak intenzivně prožívá, jak myslí a jak komunikuje s druhými lidmi, také si je vědom svých emocionálních prožitků, potřeb a přání (Macek, 1999).

Langmeier (1998) uvádí, že mezi hlavní vývojové úkoly období dospívání patří zejména uvolnění z přílišné závislosti na rodičích a navazování diferencovanějších a významnějších vztahů k vrstevníkům obojího pohlaví. Proces stálého osamostatňování a rozšiřování sociálních vztahů je základním pochodem, který začíná již od útlého dětství a pokračuje i v dospělosti, nicméně období dospívání je v tomto směru klíčové a rozhodující pro uspokojivé převzetí pozdějších manželských a rodičovských rolí.

Vedle nutných kroků, které na cestě adolescentů do dospělosti určuje společnost, je jejich směřování ovlivněno ve značné míře jejich subjektivními představami o budoucím životě. V roce 1994 bylo provedeno rozsáhlé šetření ve věkové skupině 15 – 24 let. Tento průzkum ukázal, že mezi nejbližšími životními cíli mladých lidí dominují potřeba dosáhnout vzdělání (36 % dotazovaných) a najít si dobrou práci (37 %). Mezi častěji uváděné cíle patřilo i přání založit rodinu a mít děti (25 %), přání

mít hodně peněz (12 %) či mít vlastní byt (10 %), (Macek, 1999). Další, pozdější, výzkum podle předběžných očekávání a v souladu s údaji z prvního šetření ukázal, že vysokou důležitost přisoudili adolescenti obecným, všeobecně akceptovaným cílům a přáním, jako „být zdravý“, „získat dobré zaměstnání“, „mít děti“, „být v dobrých vztazích s druhými lidmi“, „převzít zodpovědnost a péči o rodiče“. Menší důležitost měly pro adolescenty cíle, které souvisejí se zábavou a relaxací, jako „cestování“, „volný čas s přáteli“, ale také cíle jako „mít hodně peněz“ nebo „být důležitý ve své profesi“ (Macek, 1999).

7. Perspektiva života na venkově

Se žitím na venkově značně souvisí i osobní představy mladých lidí o jejich budoucím životě (viz. kapitola č. 6). Ve stávající kapitole uvádím některé body strategického plánu venkova ČR na období 2007 - 2013:

Vytvořit pracovní místa a zajistit vyšší příjmovou úroveň obyvatel venkova rozvojem a diverzifikací aktivit na venkově, a podporou venkovské turistiky.

Vytvořit podmínky růstu ve venkovských oblastech. Zlepšit vybavení a vzhled vesnic a veřejných prostranství, a posílit sounáležitost obyvatel s místním prostředím a dědictvím venkova. Zabezpečit rozvoj venkovské infrastruktury s cílem rozvoje malého a středního podnikání a zlepšení životního prostředí venkovských sídel.

Příspěk k vyšší úrovni vzdělanosti a uplatnění na trhu práce venkovských obyvatel rozvojem poradenství a vzdělávání a zvýšit používání informačních a komunikačních technologií (www. 10).

V případě, že by se uskutečnily výše zmiňované návrhy, život na venkově by se mohl notně posunout k lepšímu. Moje práce však vychází ze současné situace života na vesnici. Při výzkumu této problematiky se opírám o sběr dat, se kterými pracuji v následující empirické části.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

8. Popis metodologie a souboru

V předešlých kapitolách jsem se zabývala charakteristikou a rysy venkova, volným časem a nezaměstnaností na venkově, poukázala jsem na rozdíly mezi městem a venkovem, charakterizovala jsem dospívající (adolescenty), kterých se tato práce týká, a také jsem se věnovala potencionálnímu vývoji venkova.

Po skončení teoretické části práce budu zkoumat problematiku v praxi.

Ve své práci budu svůj výzkum porovnávat s výzkumem Sociologické laboratoře České zemědělské univerzity Praha z roku 2003. Pro svůj výzkum jsem si zvolila kvalitativní metodologii a jako nástroj sběru dat nestandardizované rozhovory.

Podle Zicha (1976) je rozhovor prostředkem sdělování a přijímání informací mezi dvěma či více jednotlivci. Verbální kontakt mezi tazatelem a dotazovaným sice neumožňuje zjištění objektivních aspektů sociálních jevů, vede však k poznání jejich odrazů ve vědomí lidí. Tento poznatek je nutné brát v úvahu především při další práci se získanými daty.

Osnova nestandardizovaných otázek k rozhovorům je uvedena v příloze č. 1. Otázky směřují k podmínkám, které jsou na venkově nyní a jak tyto podmínky vnímá adolescentní skupina obyvatel venkova. Předpokladem je následné vyplynutí perspektivnosti života na venkově v percepci adolescentů.

Rozhovory jsem uskutečnila v době od 19. října do 28. října 2011 v klidném domácím prostředí respondentů. Sběr probíhal v kraji Vysočina ve vesnicích: Želetava, Horky, Šašovice, Lesná. Respondenty jsem kontaktovala přes své známé, většinu z nich znám osobně. Záznam rozhovoru jsem realizovala pomocí diktafonu. Dotazovaní byli velice vstřícní, spolupráce probíhala bez problémů. Rozhovory se uskutečnily v časovém rozmezí od 45 minut do 1,25 hodiny.

Výzkumu se zúčastnilo 25 respondentů ve věku od 18 do 20 let - 12 mužů a 13 žen. Všichni dotazovaní žijí ve společné domácnosti se svými rodiči. Poměrně důležitým indikátorem je fakt, že 3 lidé z tohoto počtu jsou v současné době nezaměstnaní, 12 lidí je studujících a 10 lidí výdělečně činných.

9. Poloha a velikost vesnice – základ pro život na venkově

V dnešní době se rozmáhá trend tzv. příměstského bydlení. Lidé dávají přednost tomu, že mohou bydlet mezi městem a venkovem. Nejsou pouze mezi lesy anebo naopak jenom na sídlišti.

Pro nynější mladé obyvatele venkova je velice důležitá poloha a také velikost vesnice. Takřka všichni dotazovaní, kteří bydlí ve velmi malé obci, což je do 199 obyvatel a v malé obci, od 200 do 499 obyvatel, potvrzují, že větší vesnice sebou přináší více eventualit. Jak uvádí pracující muž, 20 let: *„Tahle naše vesnička je extrémně malá, věřím, že na jinejch a větších, ne moc velkejch, třeba tak kolem tisícovky obyvatel, je asi všechno o něco lepší. Je tam víc služeb, víc lidí a tím i víc možností.“*

V takto malých vesnicích je zpravidla nízká vybavenost – neúplná základní občanská i technická. Pracující muž, 19 let říká: *„Veřejné služby mi nijak zvlášť nechybí, mám svoje auto, takže když je potřeba něco obstarat a zařídit, zajedu do města. Horší to mají lidi, kteří se nikam z různých důvodů nedostanou. Potraviny tady chybí hodně, alespoň ten základ jako je chleba, mlíko...“*.

Předpokládala jsem, že nezaměstnaní mladí lidé budou mít na nedostatek veřejných služeb rozdílný názor. Přeci jenom jsou více izolováni než studenti či pracující lidé. Moje očekávání se však nepotvrdilo. *„Sice nejezdím každý den někam za povinnostma, ale když potřebuju něco ve spojitosti s veřejnými službami, tak se prostě seberu a jedu“* (nezaměstnaný muž, 20 let). Nezaměstnaní mají dostatek volného času, tudíž pro ně není problém jet si vyřídit záležitosti, které jejich vesnice neposkytuje.

Nejedná se však pouze o nedostačující veřejné služby, již střední (od 500 – 999 obyvatel) nebo velká (1000 a více obyvatel) vesnice sebou přináší rozmanitější způsob života, ať už se jedná o oblast ekonomickou či kulturní. K problematice nezaměstnanosti a kulturního vyžití se dostaneme v následujících, samostatných

kapitolách mé práce. Pouze jsem chtěla poukázat na fakt, že právě od velikosti vesnice se hodně věcí odvíjí.

Stejně jako velikost obce je neméně významná i její poloha v sídelní struktuře. Ta se člení na periferní = velká vzdálenost od městských sídel, špatné dopravní spojení, vesnice leží na vedlejší komunikaci; poloperiferní = střední až velká vzdálenost od městských sídel, dobré dopravní spojení, poloha na hlavní nebo vedlejší komunikaci; a umístění blízko centra = malá vzdálenost od městských sídel, dobré dopravní spojení, poloha na hlavní komunikaci (www. 15). *„Bydlíme u hlavní silnice, což je strašná výhoda. Vidím to hlavně v zimě, kdy je ta cesta prohrnutá a já nikde nemusím tvrdnout nebo se bát, že autobus vůbec nepřijede. I ty spoje jezdí často, přeci jen hlavní tah Znojmo – Praha“* (studentka, 20 let).

Oproti tomu studentka, 19 let vypovídá: *„Nejsme malá vesnice, ale co je to platný, když se naše obec rozprostírá u vedlejší silnice, spoje jsou neadekvátně rozložené, v zimě nejistota. Někdy mám pocit, že tady žijeme jako poustevníci“*. Pro mladé lidi je důležitá jistota, že se především v zimních měsících dostanou, kam potřebují. Tato periferní poloha vesnice často neumožňuje, proto se lidé, kteří v takové obci bydlí, musí spoléhat i na vlastní dopravu, což s sebou nese samozřejmě více starostí.

Z výzkumu Sociologické laboratoře České zemědělské univerzity Praha z roku 2003¹ vyplývá, že za službami a nákupy jezdí lidé z vesnic nejvíce do menších měst či větších obcí (od 2 do 10 tisíc obyvatel) v bližším okolí, dále pak do bývalých okresních měst, kam mají nejlepší dopravní spojení. Také značně jezdí do té nejbližší vesnice, kde je lepší vybavenost. Menšina obyvatel preferuje krajská a jiná než okresní města (nad 10 tisíc obyvatel).

S tímto se shoduje i můj výzkum, ze kterého je patrné, že lidé jezdí nejčastěji do toho města, které mají od své obce nejbližší. *„Nevadí mi, že tu ty služby nejsou v takovém zastoupení. Člověk si zvykne, že stejně když je třeba nemocnej, tak musí vycestovat a to je jasný, že jezdí tam, kde to má nejbliž, což jsou pro mě Moravský*

¹ Zdroj: Český venkov 2003, Majerová V. a kol., PEF ČZU Praha 2003. Univerzitní pracoviště při sběru informací spolupracovalo se společností STEM, která má dlouhodobé zkušenosti s prováděním tohoto typu výzkumu a rozsáhlou tazatelskou sítí.

Budějovice. Autobus tam jezdí poměrně často a pak, máme doma auto, takže tam jezdíme i na ty velký nákupy do supermarketu“ (pracující muž, 20 let). Mladým lidem nevadí nedostatek služeb a fakt, že za nimi musí dojíždět. Je to však podmíněno, jak již bylo řečeno, polohou vesnice a dobrou infrastrukturou.

Z vlastní zkušenosti mě překvapilo, že polovina mladých lidí nesouhlasí se zaváděním markantních změn na jejich vesnicích. *„Musíš jet třeba do tý Hypernovy, to jo, ale zase uvažuju, co by se s tím venkovem stalo, kdyby na jedny straně postavili nějaký market, na druhý třeba ohromný zdravotní středisko. To za první není ani uskutečnitelný a za druhý by se tím každá menší vesnice strašně změnila. A já osobně tam nepotřebuju něco typicky městskýho. Budme rádi, že je to takhle, dojet si někam není problém“* (studentka, 20 let). Jakákoliv pomoc obci, která by byla příliš zřetelná, vesnici jako takovou může negativně narušit. Vesnice se může ekonomicky vzmoct zase pouze na úroveň lepší, vybavenější vesnice, nestane se jednou např. společenským střediskem jako město. Vždy bude oblastí, která je vůči městu minoritní. Dotace státu by měly pomoci k tomu, aby lidé na venkově chtěli žít, ale zásadní změny se tam nemají možnost reálně uplatnit. Vesnice je taková, protože je malá a výrazné výstavby by narušily její dosavadní ráz.

10. Při dostatku financí by adolescenti preferovali venkov

Z výzkumu Sociologické laboratoře České zemědělské univerzity z roku 2003 vyplývá, že ohrožením pro venkov je odchod mladých lidí. Podle údajů starostů však situace není kritická. Pouze necelá polovina obcí uvedla, že se z jejich vesnice stěhují mladí lidé ve věku 20 – 35 let. Důvody jsou rozličné, ať už ekonomické, kulturní či společenské.

Téměř všichni dotazovaní sdělili, že kdyby měli dostatek peněz, zůstali by na venkově. Opouštění vesnic je ve většině případů právě z finančních důvodů. Jak uvádí studentka, 20 let: *„Tak já si myslím, že mít peníze a bydlet na venkově, je ta nejlepší možnost, je to snem současné společnosti, protože mít prachy a být ve městě,*

tak utíkáš z toho města na venkov, stavíš si někde barák. Neříkám, že bych si hned běžela stavět dům, ono stačí, co teď člověk má, ty peníze by ti totiž daly víc možností. Mohla by sis pořídit auto, jet si kam chceš, popřípadě zaplatit taxíka. Potom ti už nebude vadit, že to máš třeba do divadla, kina nebo práce 30 kilometrů.“ V současné době můžeme zaznamenat velké množství podnikatelů, kteří netouží bydlet v panelovém domě ve městě, spíše se snaží jít do přírody, tedy na venkov.

Necelá polovina respondentů se nechala unést představou nadprůměrné finanční situace a překvapivě sdělovala, že by peníze investovala přímo do své obce. *„Kdyby byly peníze, dalo by se hodně věcí změnit, chtěl bych to tady trochu přizpůsobit pro ty lidi, udělat tu něco novýho, třeba bych tady zavedl obchod s potravinama a drogerii, čímž by se vytvořily alespoň nějaký pracovní místa nebo malý zdravotní centrum, alespoň obvodáka, taky by se dala někde v okolí vytvořit nějaká fabrika. Jenže já nejsem podnikatel a prachy nemám a obec taky nic moc nedělá, kdybysme měli svůj obecní úřad, bylo by to lepší. Myslím, že se v dnešní době dají sehnat peníze, který by tý obci pomohly. Ale sám člověk nic nezmůže“* (pracující muž, 19 let).

Z výzkumu Sociologické laboratoře se ukazuje, že přes dvě třetiny respondentů je spokojeno s činností místní samosprávy. Domnívají se, že přispívá k celkovému rozvoji obce. Z mého výzkumu však vyplývá, že je s činností obecních úřadů spokojena pouze jedna třetina mladých lidí. To potvrzuje i studentka, 18 let: *„Kdyby u nás nebylo domluvy lidí z vesnice a hlavně podnikatelů, kteří nám přispěli na rozvoj nových věcí, tak bysme se nedočkali nikdy ničeho. Takhle jsme si na vlastní náklady vybudovali z hasičský nádrže koupaliště, hřiště, dětskej koutek, samozřejmě s přispěním těch podnikatelů. Obec nic nedělá, spíš škodí. S žádným návrhem, kterej by byl ku prospěchu všech, nesouhlasí. Vždyť i ty pouliční světlá skoro nefungují a ve vedlejší vesnici, pod kterou teda jsme, mají všechno.“* Dobrá činnost samosprávy je podstatou pro kvalitní fungování obce, právě od jejího působení se spousta věcí odvíjí a eventuálně zlepšuje.

Z této kapitoly je více než patrné, že finance jsou velmi důležitou determinantou v lidském životě. Jedinec se na jejich základě rozhoduje a přehodnocuje svůj žebříček hodnot.

Finanční prostředky chybí i soudobému venkovu, ze strany ministerstev jde však spíše o agitační politiku. Můžeme slýchat, že se obcím poskytnou peníze, skutečnost je však často jiná.

11. Vztahy k blízkým jako determinanta života na venkově

V podkapitole 3. 1. v teoretické části jsem se zabývala významem rodiny a příbuzenstva na venkově. Ze svého výzkumu jsem zjistila, že mladí lidé jsou ve velké míře vázáni na své rodiče, prarodiče, přátele či přítelkyni, kamarády, ba dokonce i na své sousedy a lidi z vesnice. Všichni dotazovaní se domnívají, že tyto vztahy se posléze promítají i v rozhodování, zda z venkova odejít či nikoliv. Jak vypověděl pracující muž, 20 let: *„Já osobně jsem hodně fixovanej na kámoše. Bez nich by to pro mě bylo zlé. Kolikrát jsem si i pohrával s myšlenkou, že bych třeba byl přes tejden tam, kde pracuju, ale pořád mě sem něco táhne, hlavně to okolí těch kámošů kolem mě, mám tady i nejlepšího kámoše, na kterýho jsem zvyklej, to je to, co mě tady hlavně drží.“*

Jak již bylo řečeno v teoretické části, adolescence se vyznačuje právě navazováním a udržováním významnějších vztahů k vrstevníkům, a také rozšiřováním sociálních vztahů. Čím více má člověk na vesnici přátel a známých, se kterými se cítí dobře, tím raději tam žije. *„Na venkově jsou ty vztahy trochu jiná než ve městě, i když sem tam se asi stane, že to neplatí, ale na tý vesnici – pokud tam je parta lidí, která spolupracuje, tak je to super. Ve městě jsou zase jiné aktivity, sport, kultura, ale tohle je něco, co spoustu lidí z města nepoznalo, ta symbióza těch lidí je nenahraditelná“* (pracující muž, 18 let).

I vztahy se sousedy a ostatními lidmi z obce jsou významné. Tohoto názoru je většina dotazovaných. Studentka, 19 let k tomu říká: *„Konflikty se sousedy...to víš, že pomluvy někdy jedou, a že i z malé hádky se může vyvrbit něco nepříjemného, ale to všude, nejen na vesnici. Myslím si ale, že je nutný v takovejhle blízkých vztazích něco překousnout a přizpůsobit se, protože to by ten člověk nemohl pak vytvářet to pravý venkovský prostředí, kdy zase tobě bude třeba pomoheno. A je to moc hezký, když*

vykoukneš z okna a vidíš, jak soused obrací seno, tak mu jdeš pomoci. Tohle by mi ve městě strašně scházelo.“

Jelikož na venkově se všichni znají, je důležité kolektivní vědomí, jakási vzájemnost mezi sebou, a to kvůli upevňování vztahů, které jsou na venkově daleko osobnější nežli ve městě. *„Nevím, jak bych to přesně vyjádřila, člověk má prostě víc pocit, že někam patří. Nemyslím si, že tohle pociťují nějak silně lidi ve městech“* (studentka, 19 let).

I příbuzenská skupina hraje roli v mnoha životních situacích, což si myslí takřka polovina respondentů. Členové této skupiny si vzájemně pomáhají v ekonomických i jiných činnostech, podporují se. Preferovány a udržovány jsou vztahy především mezi příbuznými žijícími v téže lokalitě. Naopak blízký příbuzný, jenž žije mimo lokalitu kdesi ve světě, má velkou šanci, že bude opomíjen. Výše uvedené také závisí na intenzitě vzájemných styků. Týká se to zejména příbuzných, kteří nežijí ve stejné oblasti. Jak potvrzuje pracující muž, 20 let: *„Strejda, kterej žil v domku vedle nás se před třemi lety odstěhoval do Prostějova. I když jsme s ním měli perfektní vztahy, teď to nějak vázne. To mě celkem mrzí.“*

Je známo, že na venkově jsou silnější rodinné vazby v pokrevním okruhu, než je tomu ve městě. Téměř polovina dotazovaných se vyjádřila, že by si v pozdní budoucnosti dokázala představit svůj život vedle rodičů. Cítí vůči nim odpovědnost a považuje za nezbytné o ně v případě potřeby pečovat.

Možný (2003) uvádí, že přijmout povinnost postarat se o své rodiče, když zestárnou, je ochotna poměrně velká část mladé generace. Jeho názor se tedy potvrzuje. *„Kdyby naši jednou potřebovali pomoc nebo byli nedej bože nemocní a nebyli by schopni se o sebe sami postarat, tak si myslím, že jsem povinna s nimi zůstat nebo se za nimi na venkov vrátit“* (studentka, 20 let).

Většina dotazovaných vypověděla, že se svými rodiči má sice dobrý vztah, ale v brzké budoucnosti (bráno zhruba v průběhu příštích sedmi let) by chtěla bydlet ve své vlastní domácnosti. *„My máme vážně přátelskej vztah, někdy si lezeme na nervy, ale jinak hodně držíme při sobě. Ani se mi nezdá divný, že ve svém věku s nima trávím dost času, jezdíme na výlety, do lesa na procházky... ale jednou chci určitě být ve vlastním,*

jinak by to nedělalo dobrotu“ (studentka, 18 let). Pokud by si to nemohli mladí lidé např. z finančních důvodů dovolit, pak by přistoupili na samostatnou bytovou jednotku se svým vchodem nebo například na rozšíření domu o jedno patro. Ale na druhou stranu, v současnosti je, jak všichni víme, takový problém s bydlením, že pokud by člověk založil svou vlastní rodinu, byl by velký dům společně s rodiči poměrně dobrá volba - na tomto názoru se shodla spíše menšina respondentů.

Z výsledků mého výzkumu mě velmi zaujal fakt, že téměř všichni dotazovaní, i přes svůj nízký věk, mají v současné době již trvalejší partnerský vztah. A takřka všichni se shodují na tom, že právě setrvání či odchod z vesnice bude tímto vztahem podmíněn. Někteří respondenti se dokonce vyjádřili, že tento rok už se svým partnerem začnou bydlet ve svém vlastním bytě či domě. *„V červenci jdu bydlet za přítelem, do tři kilometry vzdálený vesnice. Ten byt tam má už dlouho, taky je o devět let starší než já“* (pracující žena, 20 let).

Ještě více mě na tomto výsledku překvapil fakt, že podobně smýšlí ve většině i mladí muži z venkova, kteří mají partnerku. *„Víš co, já vím, že jsem ještě docela mladej, ale zase nějak cítím, že je to ono a chci už bydlet se svou přítelkyní. Máme štěstí, že jsem dostal po babí a dědovi byt, tady na vesnici. Tak myslím, že se co nejdřív budeme stěhovat“* (pracující muž, 20 let). Mladí lidé ve většině případů počítají se svým protějškem do budoucna. To je dáno vesnickým stylem života, ať už trvalými vazbami, které dotazovaní vidí u svých rodičů (je známo, že na venkově je nižší rozvodovost než ve městě), tak i skutečností, že na venkově není tolik možností na seznámení. Mladí lidé na venkově pak pocítují strach ze situace, kdy by po rozchodu s partnerem měli zůstat delší dobu sami.

Polovina respondentů je ochotna změnit kvůli protějšku své plány. Studentka, 20 let uvádí: *„Vždycky jsem si říkala, že bych raději bydlela v nějakým alespoň menším městečku. Ale teď, když jsem docela dlouho s přítelem, se situace mění. Zdědil po babičce v naší vesnici domek, takže kdyby mi to s ním ještě vydrželo, tak stejně skončím na venkově. Takže dá se říct, že na úkor tohoto vztahu by ta moje vize krachla. Nemůžu ale říct, že by mi to vadilo.“*

Výsledky výzkumu ukázaly, že všechny dotazované mladé ženy, které mají nyní partnerský vztah, jsou ochotny jít jednou bydlet za mužem. Vidí vzor u svých matek a babiček, které se za svým partnerem rovněž přestěhovaly. Také je to přirozeně dáno rolí muže a rolí ženy.

Udivujícím se pro mě stal poznatek, že by si takřka polovina ze všech žen nedokázala představit partnerský vztah s mužem z města. *„Kdyby se časem objevil chlap, kterej by chtěl žít ve městě a byl tvrdě proti venkovu, tak nevím, jestli by se mi líbil. Takoví kluci pro mě nejsou, nedokážu si představit, co bych s ním v paneláku dělala. A on by si třeba zase nedokázal představit typicky venkovský činnosti nebo třeba vesnickej druh zábavy“* (studentka, 19 let).

Oproti tomu, dotazovaní muži jsou v názoru na výběr partnerky tolerantnější. Není pro ně rozhodující, zda bude jejich budoucí přítelkyně z vesnice či z města. *„Nikdy jsem neřešil, jestli bych chtěl radši vesničanku anebo holku z města, člověk nikdy nemůže vědět, do koho se zamiluje a pak by šlo stejně všechno stranou. Nejsem zas takovej extrém, aby pro mě byl důležitěj zrovna tenhle fakt. Podle tohohle by se možná rozhodoval člověk, kterej má vyloženě přírodní myšlení a chce tedy žít na vesnici anebo právě naopak – inklinuje k městu“* (pracující muž, 20 let). Ženy, jakožto mateřské osoby, jsou více vázány na prostředí, ve kterém vyrůstaly, více vnímají rodičovský vzor, který souvisí s venkovem. Jak jsem zjistila, předpokládají, že muž z vesnice je spolehlivější, pracovitější, založen více pro rodinný život, než je tomu u městských mužů.

12. Trávení volného času na vesnici se odehrává převážně v hospodě

Volný čas je ve svém rozsahu a obsahu systémově provázán s daným typem společnosti, kterému odpovídají určité hodnoty, instituce, vzorce chování a sociální mechanismy spojené s naplňováním volného času (Sak, 2004).

Navazuji na teoretickou část, ve které uvádím, že mladí lidé se na vesnici často nudí, protože na venkově není dostatek zábavy, jakou by si představovali. Jedna třetina dotazovaných uvedla, že s kulturním vyžitím je to na venkově poměrně špatné a volný čas se na, především malé, vesnici nedá příliš plnohodnotně zužít. *„Tady na vesnici toho moc dělat nejde, nejvíc asi chodím do té hospody, kde se vždycky všichni scházíme. Ale není to tak, že bysme nějak „pařili“, spíš jen kecáme, co je nového a tak. Osobně mě to ale nějak nebere, pořád ty samý lidi... jako normální člověk mám potřebu se seznamovat s někým jiným, holkama a tak, tady to nejde. Ten venkovskej kulturní život pro mě není, spíš pro tu starší generaci, která už hledá větší klid“* (pracující muž, 18 let). Mladým lidem ani tolik nevadí, že je na vesnici nedostatek možností pro trávení volného času, jako spíše skutečnost, že se musí vídat se stále stejnými lidmi. To je samozřejmě neuspokojuje, přináší jim to pocit stereotypu.

Necelá jedna třetina mladých lidí se shoduje, že by často o víkendu někam vyrazila, ale nemá k tomu příležitost. *„Není pořádně kam chodit, to jsem pak celej večer znuděnej a v duchu nadávám, že bych byl raději někde úplně jinde než kde momentálně jsem“* (pracující muž, 20 let).

Na druhou stranu jsem se překvapivě setkala i s názorem další třetiny dotazovaných, který popírá výše uvedené mínění. *„Tak může se mi to stát, že do těch míst, kam bych mohla jít, jít zrovna nechci, ale pokud se chci bavit, tak je mi to vcelku jedno a jdu tam, kam v okolí můžu. Jako sedět doma a říkat si, do háje tady není kam jít... tak prostě buďto chci být doma nebo můžu vyrazit. To jsou dvě volby, nemůžu se až tak rozhodovat a neovlivním ty možnosti, kam se jít dá“* (studentka, 19 let). Jestliže se mladý člověk chce kulturně vyžít, pak si způsob vždy najde. Úzce to souvisí s osobností člověka, s jeho iniciativností, kreativitou.

Mohlo by se zdát, že významné rozdíly budou v indikátoru zaměstnanosti. Nezaměstnaní lidé by se mohli na venkově nudit daleko více než jejich pracující či studující vrstevníci, protože většinou disponují přemírou volného času. Jak uvádí nezaměstnaný muž, 20 let: *„Zase tak moc se nenudím, dopoledne uteče, dost pracuju doma a odpoledne chodím za kámošema nebo někam jedu. Večer třeba do hospody, nebo si doma čtu. A víkendy jsou vlastně úplně stejný, jak kdybych chodil do práce.“* I zde je evidentní, že osobnost člověka a jeho volní vlastnosti hrají ve využívání volného času významnou roli.

Téměř všichni respondenti mužského pohlaví sdělili, že ve svém volném čase nejčastěji navštěvují místní hospodu. Poněkud zarážející je skutečnost, že se v podobném smyslu vyjádřily i dvě třetiny dotazovaných žen. *„No... hospoda, já jsem společenskéj člověk, tak ráda chodím mezi lidi. Je otevřená od pěti odpoledne, tak když třeba mám druhý den na desátou, tak si tam zaskočím i v tejdenku, pokecat, pobavit se. A když se mi nechce, tak doma koukám na televizi“* (studentka, 19 let). Navštěvování hospody tedy uváděli respondenti na prvním místě. Na venkově není tolik kulturních či sportovních příležitostí jako ve městě, proto mladí lidé více navštěvují kulturní zařízení, které ve své vesnici mají, tedy hospodu, popřípadě klubovnu, kde se mohou, nejen o víkendech, scházet. Teprve poté následovaly i jiné aktivity. Na nejvyšším žebříčku oblíbených činností bylo sledování televize. Významný post zaujímaly návštěvy diskoték a tanečních zábav, této položce se budu více věnovat v dalším odstavci. Dále to byly domácí práce, všichni dotazovaní totiž bydlí v rodinném domku, u kterého se nachází zahrada, dvorek, popřípadě i pole. Dotazovaní berou za povinnost pomáhat rodičům s chodem domácnosti a s hospodářstvím. Práce s počítačem a četba knih byly následujícími sdělovanými činnostmi. Život na venkově je úzce spjat s přírodou, mladí lidé tedy využívají svůj volný čas i k procházkám a k toulkám krajinou. Poslední uváděná činnost se týkala pouze studentů, kteří do svých volnočasových aktivit zahrnovali studium a přípravu na školu.

Velmi mě upoutalo, že mezi časté aktivity patří navštěvování různých zábav a diskoték (viz. odstavec výše), které se konají mimo vesnice dotazovaných. Příslušníci mladé generace mají velmi dobrý přehled o společenské i kulturní situaci v okolí jejich bydliště. Vyjíždět za různými akcemi jim umožňuje především jejich motorizovanost.

„No když chci něco podniknout, tak se prostě domluvíme se známýma a někam jedem. Je to o tý akčnosti člověka. Bez auta to většinou nejde, a když zrovna není možnost – není auto nebo není, kdo by řídil, tak třeba taxík, i když to je pro movitější lidi než jsem já. Anebo si třeba s někým domluvit odvoz, hodně zřídka využiju i rodičů“ (studentka, 19 let). Záleží na tom, zda dotyčný mladý člověk má řidičský průkaz, auto k dispozici, či alespoň přátele z vesnice, s nimiž se domluví.

Jak potvrzuje výpověď studenta, 18 let: *„S lidma z vesnice se kolikrát dohodmem, dáme dohromady třeba dvě auta a jedem do Třebíče, do Budějovic, to víš, že to někdy nevyjde, když třeba starší kluci nechtěj jet a my mladší nemáme ještě auto, no to je pak menší problém. Ale zas, jak říkám, je to vždycky věc domluvy. A ta parta těch lidí je strašně veliká výhoda, pak se dá dělat věci...“*.

Obyvatelé vesnic si zajišťují zpravidla kulturní život sami, s povolením obecního úřadu. Značnou část akcí pořádá sbor dobrovolných hasičů: *„Všechno se točí kolem kámošů, jsme hasiči a práce je někdy dost, ale nevadí mi, že to tak je, děláme ty akce proto, abysme si to tady zpříjemnili a samozřejmě i ostatním. Nedávno jsme udělali z naší starý klubovny posilovnu, prostě každěj, kdo měl doma nějakěj stroj, ho tam přinesl. Je to zase lepší trénovat tam s více lidma než sám doma“* (student, 19 let). Tato skupina mladých lidí je víceméně smířena s vesnickým kulturním životem. Snaží se o zaplnění svého volného času a také o zajištění různého druhu zábavy, kterou pořádají ve většině případů přímo pro obec. Jedná se například o pouť, masopust, čarodějnice, sportovní soutěže, dále o oslavy narozenin, kterých se účastní lidé z téměř celé vesnice apod.

Z výzkumu dále vyplynulo, že mladé ženy se ve svém volném čase více nudí než muži. Je to dáno právě tím, že mužské pohlaví se angažuje do sportovních aktivit, dále do různých spolků a sborů, ať už hasičských či jiných. Takřka polovina dotazovaných žen se mi svěřila, že má na vesnici málo kamarádek, tudíž i omezené možnosti.

Jak uvádí studentka, 20 let: *„Nejhorší na tom je, že tady nemám pořádně žádnou dobrou kámošku, na kterou bych kdykoliv zazvonila a dalo by se něco podnikat i tady na tý vesnici. Takhle je to ztížený – holt sama. A vlastně nemám teď ani kluka.“*

Těmto mladým ženám chybí někdo, s kým by si příjemně vyplňovaly volný čas, a to jak přes den, tak ve večerních hodinách. Uvádí, že v takovéto situaci se o prázdninách nebo o víkendech dívají hlavně na televizi nebo jsou doma, což je neuspokojuje. Přitom by byly aktivní, šly by třeba na celodenní túru nebo jely někam mimo vesnici, samotné je to však nebaví. Z tohoto důvodu posléze navštěvují právě hospodu, která jim poskytuje alespoň nějaké odreagování a kontakt s lidmi.

Téměř všichni dotazovaní sdělili, že, co se týče kulturního vyžití, nejvíce postrádají kino. V mnoha případech je vzdáleno nejméně 12 kilometrů, někdy i mnohem více. *„Ráda bych jezdila do kina, to by mě bavilo, vidět ty nové filmy, ale od nás je třeba vzdálený skoro 25 kiláků, tak si to vem, prachy za benzín a pak ještě ta samotná útrata. Není to moc vyřešený, jako jo, беру, že tohle je vesnice, tak nemůžu očekávat, že tady to kino bude, ale prostě v tomhle se mají ti měšťáci líp no. Řeknou si, hele jdem a prostě jdou. Někdy teda jedem s našima, někdy se známejma“* (studentka, 18 let). I v tomto případě je výhodou vlastnit automobil a především mít kolem sebe lidi, s kterými se člověk může nějakým způsobem dohodnout a poté plán zrealizovat. Řešením může být i vlastní iniciativa, díky níž mohou mladí lidé vidět nové filmy, které je zajímají. *„Půjčíme si z půjčovny nebo od známejch film, dohodnem se s lidma z vesnice a jdeme ho k někomu domů zkouknout. Ale DVD máme i v hospodě, takže to je taky fajn. Kolikrát se tam s námi koukají i dospělí.“*

Možnosti kulturního vyžití nejsou na venkově příliš rozmanité, nicméně jestliže člověk nechce svůj volný čas trávit jednotvárně doma, jsou eventuality, jak se může zabavit. Nudit se na vesnici je ta nejjednodušší záležitost.

13. Pracovní příležitosti na venkově jsou důvodem k obavám

V dnešní době je spousta lidí ráda za pracovní příležitost i ve městě, natož na venkově. V kapitole 5 v teoretické části je uvedeno, že ve většině obcí se nezaměstnanost stále zvyšuje. To pocítují i respondenti v mém výzkumu, nejvíce samozřejmě ti nezaměstnaní. „*Mám střední školu s oborem hotelnictví, po maturě jsem pracovala v Telči v restauraci, teď nedělám 4 měsíce nic, ale doma mě to fakt ubíjí. Tady rozhodně žádnou práci na trvaleji neseženu a už z toho začínám mít malinko špatnej pocit. Mně se zdá, že je to s tou prací čím dál horší*“ (nezaměstnaná žena, 20 let).

Na druhou stranu, jsem se setkala i s jiným úsudkem. „*Spousta lidí to vidí jinak, ale podle mě, když člověk práci chce, tak si ji najde a dá se udělat v týhle době hodně věcí, nevidím v tom problémy. Třeba můj kamarád a známý bych rozdělil na dvě skupiny, první jsou ti, kteří tvrdí, že práci neseženou, tím pádem si nic hledat nebudou a ti z druhé skupiny na to mají názor... že prostě pracují*“ (pracující muž, 20 let). V těchto protikladných názorech hraje významnou roli mnoho faktorů, které rozeberu ve zbývající části této kapitoly.

Pro českou společnost byla charakteristická malá ochota migrovat za prací. Během devadesátých let však došlo k výraznému posunu. V moderních společnostech je již běžné, že se lidé za prací jednak stěhují a jednak za prací dojíždějí. Často do měst, která mají ve svém, ať už bližším či vzdálenějším okolí.

Všechny tři kategorie dotazovaných se shodují, že dojíždět každý den za povinnostmi, je něco jiného než jezdit jednorázově do města za službami, například k lékaři (viz. kapitola 9). Je to více unavující, časově náročné a především dlouhodobé. Přesto mi většina těchto dotazovaných vypověděla, že by byla ochotna dojíždět do zaměstnání či školy i poměrně velkou vzdálenost (cca do 40 km) od svého bydliště. „*Tak já do práce jezdím denně skoro 40 kiláků, stojí mě to zhruba 1400 Kč za měsíc, je to dost, ale nedokážu si představit, že bych byl doma. A bydlet v Jihlavě taky nechci. Ty spoje jsou celkem v pohodě, a ono do tý naší firmy jezdí víc lidí, tak občas jedem autem. Vstávám každý den ve čtyři ráno a jsem doma ve čtyři odpoledne. Někdy mě to*

štev, ale zas na to dojíždění si člověk fakt zvykne. Jsem pořád ochotnej dojíždět, i kdybych měl jezdit domů až v šest“ (pracující muž, 20 let).

Lidé jsou i přes nepříznivé podmínky, které s sebou dojíždění přináší, stále nakloněni každodennímu cestování do zaměstnání či školy. V případě studentů jsou příčinou finance, jelikož bydlení na internátě či privatě vyjde jejich rodiče draž nežli dojíždění. U zaměstnaných a nezaměstnaných mladých lidí je pohnutkou lepší perspektiva práce, díky které jsou ochotni dojíždět i někam dál od svého bydliště. Důvod u dvou výše zmíněných skupin je také ten, že se jim bydlení na vesnici líbí.

Z výpovědí dotazovaných lidí jsem zjistila, že mladé ženy jsou na tom s hledáním a získáním práce daleko hůře než muži. Jak uvádí pracující muž, 20 let: *„Ty pracovní příležitosti určitě nejsou dostačující, jak by měly bejt, práce se sehnat asi dá, ale dost bitý jsou na tom holky, ty většinou musej dojíždět někam dál, kde nejsou jen podniky pro chlapy.“* V obcích a jejich okolí jsou vybudovány firmy, zaměřené na strojírenství a stavebnictví, dále soukromé podniky, které jsou specializovány na elektroinstalaci, vodárenství atd. V těchto firmách jsou zaměstnávání převážně muži. V důsledku toho musí ženy dojíždět dál od svého bydliště. *„Jakoby ty ženský neměly dost starostí, vem si to, třeba jednou děti... ještě se musí trmáct do práce bůhví kam, protože do těch firem vyloženě pro chlapy tě nevezmou, co by tam taky asi holka dělala, že jo. Když se podívám tady na kluky z vesnice, teď skoro všichni, co vylezli z učňáku, šli dělat do strojírenského podniku. A mají to jen tři kilometry. Mně osobně třeba dojíždět nevadí, ale kolikrát ani dál pro nás nic moc není“* (pracující žena, 20 let).

Ovšem mladí muži uvádí, že i když je pro ně snažší než pro ženy práci najít, také to má své nevýhody. Beru teď v úvahu muže, kteří pracují ve větších obcích nebo menších městech v blízkém okolí (cca do 10 km) od svého bydliště. *„No ono to taky není žádný terno, pracovat za sedm tisíc měsíčně, to je fakt ta minimální mzda. Jako tady na ten okrsek si nemůžu stěžovat, vím, že někdo sedí doma, ale třeba kdyby v tý mý práci dělal někdo z města, tak by tam byl asi hodně nespokojenej, kvůli platu hlavně. Tím to teda nechci nějak bagatelizovat, je mi jasný, že i v tom městě dělaj kolikrát lidi za málo peněz, ale myslím, že tady v daleko větší míře“* (pracující muž, 19 let).

Dotazovaní muži, kteří pracují dál od svého bydliště, mají ve většině případů lepší platové ohodnocení. Jak uvádí pracující muž, 20 let: *„Dělám v Boschi a nemůžu si stěžovat, dojíždím teda dál než třeba kámoši, ale zas mám doopravdy víc peněz.“* V blízkosti bydliště je výběr zaměstnání dosti omezený, zatímco ve vzdálenějším okolí má mladý člověk více možností volby práce. Záleží také na tom, co je každý jedinec pro zaměstnání ochoten podstoupit, např. již zmíněné dojíždění na větší vzdálenost, a s tím související časová náročnost apod.

Problematika nezaměstnanosti úzce souvisí s regiony. V některém kraji je míra nezaměstnanosti nižší, v jiném naopak vyšší. *„Pracovních příležitostí fakt moc není, ale to záleží na daný oblasti nebo jestli je třeba ve tvém okolí nějaký město, kde ta práce je“* (nezaměstnaná žena, 20 let). Zde poukazují na souvislost s kapitolou 9, kde popisují, jak je důležitá poloha vesnice.

S názorem výše citované ženy souhlasí i pracující žena, 20 let: *„Ta práce je v každém kraji úplně něco jinýho, třeba v jihočeským nebo jihomoravským je podle mě dost pracovních příležitostí i na vesnicích, kdežto tady na tom Třebíčsku, jako bejvalým okresu, špatný no. Když tady jsou už teda nějaký firmy i pro ženský, tak zaměstnávají spíš ty starší, ženský od rodin a stejně je nevýhoda v tom, že třeba na měsíc nebo na dobu, na kterou se to tomu podniku hodí. Ale taky jsou tady rodinný podniky, do kterejch je problém se vůbec dostat. A když už se tam člověk dostane, pak dělá za pár „šupů“ a stejně to většinou není práce, jakou by si představoval.“* Jestliže mladý člověk nemůže najít ve svém regionu zaměstnání, které by korespondovalo s jeho vystudovaným oborem, a nechce se přitom za práci stěhovat, pak je řešením rekvalifikace, vzdělávací kurzy apod.

Jak jsem již výše uvedla, velmi záleží na tom, v jakém oboru člověk pracuje. Jestliže někdo vystuduje knihovnickou školu nebo je například historik, těžko sežene na venkově práci, naopak, spíš vůbec nebude mít šanci se tam uplatnit. Zatímco opravář zemědělských strojů nebo i třeba účetní z ekonomické oblasti budou mít hledání jednodušší. *„Já si myslím, že pokud si člověk zvolí specializaci, aby na vesnici mohl pracovat třeba v řemeslu, pak problém s prací nemá. Závisí to na tom, co si člověk zvolí. Ale čím vyšší vzdělání, tím je horší shánět na venkově práci, poněvadž třeba magistra na vesnici? Co by tam dělala, to není jako kuchařka, prodavačka nebo já*

nevím co“ (pracující žena, 20 let). Zřejmá je tedy závislost pracovního uplatnění na vzdělání.

Co však lidi podněcuje k životu na vesnici, nejsou pracovní příležitosti, ale životní komfort. Pokud je cílem jedince pracovat v klidu v kanceláři, kde by měl pokrokové vybavení, je zřejmé, že na venkově toho nedosáhne. Toto je otázka aspirací každého člověka.

14. Osobnost jedince a potenciální okolnosti jako ovlivňující faktory života na venkově

Mladý člověk na „prahu“ dospělosti nejednou přemýšlí, co bude v budoucnu vykonávat, vytvářet, kde vlastně bude žít... apod. Intenzivně si uvědomuje svá přání či potřeby (viz. kapitola 6 v teoretické části). Toto uvažování mých respondentů je velmi důležitou determinantou pro moji práci.

Nyní tedy poukážu na nejpodstatnější výsledek svého výzkumu, a sice zda dotazovaní lidé chtějí v budoucnu na venkově zůstat či se přestěhovat do města. Musím konstatovat, že se výsledek neshoduje s mým očekáváním. Předpokládala jsem, že si mladí lidé věkové kategorie 18 – 20 let nespojují svou budoucnost se životem na vesnici. Více než polovina všech respondentů však uvedla, že by na venkově zůstat chtěla. Nepochybně se musí počítat s tím, že se mohou jejich plány či vize změnit, vycházím však z toho, co mi sdělili v průběhu samotného rozhovoru. *„Já tady chci jednou zůstat, je mi tady dobře, říkám to, jak to teď cítím. Jako jo, záleží na různých okolnostech, který nastanou. Prostě jak život plyne, tak se věci různě mění a člověk se musí většinou přizpůsobit. Stejně se ale budu snažit, zařídit si to tak, abych tady mohl být“* (pracující muž, 20 let).

Většina zaměstnaných mladých lidí mi svůj plán na vesnici zůstat podávala tak, jakoby to bylo už neměnné. To dokládá výpověď pracující ženy, 20 let: *„Já vím, že bych ve městě šťastná nebyla, miluju vesnici, ten klid a všechno kolem toho, prostě si to jednu*

zařídím tak, abych mohla i třeba přes všechny překážky, který nastanou, žít pořád ten hezkej život jako teď – spojenej s venkovem.“

Názory necelé poloviny studentů se shodují v tom, že po dokončení školy se teprve uvidí, zda na venkově zůstanou či nikoliv, a to podle pracovních příležitostí. Jak uvádí studentka, 19 let: *„No hele, na týhle vesnici vůbec není špatný žít, dopravní spoje jsou taký dobrý, ale kdyby nebyla v okolí práce, tak bych byla nucena jít třeba do Brna. A tam bych byla přes týden, je to dálka. Venkov bych teda nevypustila, jezdila bych domů pořád.“*

S tímto názorem se ztotožňuje i student, 18 let: *„Jsem teď doma spokojenej, ale nikdy nevíš, jak se to bude vyvíjet dál. Kdyby ten jedinej podnik, kterej tady v okolí je, zkrachl, tak já, až se vyučím strojařem, bych tady horko těžko práci sháněl, musel bych jít asi pryč. Člověk pořád řeší jen ty prachy. A budoucnost je otevřená“.* Tato skupina studentů nemá na perspektivu spojenou s životem na venkově zatím jasný názor. Teprve až dostudují, uvidí, jakým směrem se jejich život bude dále vyvíjet.

Všichni nezaměstnaní se shodují, že by rádi na venkově zůstali, nicméně jejich rozhodování je, stejně jako u výše uvedených studentů, ovlivněno pracovními příležitostmi. *„Mně se odsud nechce, snažím se něco si najít, ale kdyby to přeci jen nevyšlo a já bych měl bejt pořád takhle na podpoře, tak bych se začal rozemýšlet, kam bych mohl za práci. Třeba by to bylo na dojíždění, což by bylo dobrý, třeba bych se musel přestěhovat a do toho by se mi teda nechtělo“* (nezaměstnaný muž, 20 let).

Pro většinu mladých lidí, žijících na venkově, znamená vesnice především kořeny a je pro ně základem do života, který město v mnoha případech jen těžko poskytuje. *„I kdybys odešla jednou do města, tak venkov bude vždycky svým způsobem tvůj domov a nevěřím, že by se z tebe stal takovej ten pravej měšťák, podle mě z málokoho. Nejde o to, jak člověk vypadá, že se třeba začne oblíkat městsky, jde o to, jak se cítí a podle mě, i kdyby bydlel ve městě dvacet let, tak pořád bude mít takový ty návyky na venkov. Nebudu jako každej měšťák odsuzovat venkovany, jak to občas slyšíš, je to přece tvůj vývoj“* (student, 20 let). Jde i o to, jak člověk uvažuje. Může se například stydět za to, že je z venkova a pak to tedy bude zastírat anebo naopak, bude

vehementně propagovat pouze venkov – v těchto případech by se jednalo o patriotismus.

Jak mi potvrzuje nezaměstnaný muž, 20 let: „*Znám kluka, kterej je ve svým názoru na toto hodně radikální. Pořád slyším – budu žít vždycky na venkově, do města nikdy nepůjdu, tam bydlej jen idioti...*“. To jsou však určité extrémy. V současné době dochází k přirozenému prolínání mezi venkovem a městem. Nikdo nežije pouze na venkově, když opomineme lidi, kteří pracují ve své obci například v zemědělství a do města vyjedou jen občas. Většina lidí je s městem v kontaktu, ať už kvůli práci či škole. Díky tomu město člověka ovlivňuje.

Jak již vyplývá z kontextu, pouze menšina mladých lidí je pevně rozhodnutá, že chce v brzké budoucnosti z venkova odejít. Důvody jsou různé - nedostatek pracovních příležitostí, málo možností ke společenskému, kulturnímu a sportovnímu vyžití. I když, jak někteří mladí lidé uvádí, tyto problémy by se daly překlenout, nutkání odejít spíše pociťují jako potřebu určité změny. „*To máš tak. Lidi ve městě to třeba šťve, pač tam nemaj klid a ty když do nějakejch dvaceti žiješ na venkově, tak ho máš moc a chceš třebas jít zas to toho města. Prostě životní změna. Znám dost mladejch brňáků, kteří chtěj jít někdy v budoucnu na venkov a někteří lidi tady z vesnice zas říkaj – nuda, nechci tu bejt. Ale je to o tom, jakej ten člověk je*“ (student, 19 let). Někdo je více vázaný na vesnici, ve které od narození žije, na známé lidi a někdo naopak sám odejde pryč a přitom tím nijak netrpí.

Studentka, 20 let k tomu říká: „*To rozhodování souvisí s povahou člověka, jestli je samostatnej, průbojnej, nezávislej... nevím, co všechno. Ale víš co, pokud člověk do města nechce jít, tak tam prostě nejde, i za cenu, že by měl zůstat třeba na pracáku. Takovejch možná ale moc není, nevím. A myslím, že i ta většina k tomu přestěhování potřebuje důvod, kdybych v tom určitým městě neměla ani kámoše, ani práci, tak tam nejdu. Jinak bych tu odvahu měla. Ale někdo prostě tu změnu neunes*“.

Tato situace se mi potvrdila, když mi pracující muž, 19 let vypověděl: „*Nikdy bych si nemyslel, že budu taková „baba“.* Hned po vyučení jsem dostal možnost, jít pracovat do Kolína, naše škola měla s tou firmou smlouvu. Tak jsem tam teda šel, byl jsem tam tejdén, ale bylo toho na mě moc, tak jsem prostě utekl. Lidi tam byli dobrý,

všechno, na tohle měl podle mýho vliv ten život na vesnici. Ten styl se náhle úplně změnil a to jsem neunesl. Pak mi každej z kluků tady na vsi říkal, jak jsem blbej, že jsem to měl zkusit, bejt tam dýl, ale já bych tam snad pomalu umíral nebo co.“ Potenciální budoucí život na venkově je úzce spjat s celkovou osobností člověka, jeho iniciativou, osobními ambicemi a aspiracemi.

Z výpovědí dotazovaných mě velice překvapilo, že téměř polovina z nich uvedla jako důvod svého nynějšího žití na venkově jakési staromilství. To člověka váže k životu ve známém prostředí, jenž je mu blízké a se kterým je víceméně srostlý. Jak uvádí studentka, 19 let: *„Mě tady drží ten zvyk, člověk se tady narodil a je zvyklej na to prostředí, pak hrají samozřejmě roli nějaký vazby k rodině, k lidem ve svém okolí...“* Většina mladých lidí dále uváděla právě mezilidské vztahy, přírodu, klid a větší soukromí.

Největší problém, co se týče venkova, vidí dotazovaní v neperspektivnosti obrazu vesnice. *„Nevím, jestli je to můj subjektivní dojem, ale zdá se mi, že dejme tomu v Rakousku ty lidi na vesnici žijou mnohem... nechci říct raději, spíš s menší nejistotou než u nás. Řekla bych, že u nás ta vesnice přináší člověku skepsi.“* Příčina je právě v tom obraze, který má venkov vytvořen v naší společnosti. Ta totiž vesnici vnímá jako nějaké místo, které je kulturně níž oproti městu.

Lidé z venkova mají mnoho věcí daleko těžších, tuto skutečnost si většinou lidé z města ani neuvědomují. Venkované se setkávají s tvrdou realitou a nejistotou mnohem častěji než lidé z měst. *„Dneska se vesnice obnovují, ale spíš ty, který jsou blízko k městům, kam ti měšťáci jezdí za klidem. Vem si ty milionářský satelity, lidi tam mají všechno, zahrádku...atd. a tam si splňují ty svoje sny, který třeba měli za mlada. My se je tady taky snažíme splňovat, ale musíme tady i žít, kdežto oni přejedou z práce na dva dny a jsou tam spokojený, ale neví, co to obnáší, takovej život na vsi“* (pracující muž, 20 let).

Podle mladých lidí, kteří chtějí na venkově v budoucnu žít, přináší město vykořeněnost – ve vlastním životě, ve vztazích. Je problém se tam nějak zakotvit.

ZÁVĚR

Česká republika se vyznačuje vysokým počtem obcí s nízkým počtem obyvatel. I přes stále probíhající migraci venkovských obyvatel do měst lze však zaznamenat v posledních letech zvýšenou náklonnost k bydlení na venkově. Na kvalitu života ve venkovské obci má vliv mnoho různých faktorů – ekonomických, kulturních či společenských. Mladí lidé, žijící v současné době na vesnici, mohou mít rozličné názory na perspektivu života spojenou s venkovem. Vybraná věková kategorie lidí je přitom důležitým indikátorem toho, jakým způsobem, a především v jakém prostředí, se bude jejich budoucnost odvíjet. Poněvadž jedinec ve věku od 18 do 20 let zajisté smýšlí jinak, než člověk, kterému je například 26 let a dala by se u něj předpokládat určitá zakotvenost.

Práce je členěna na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části popisuji historii venkova, jeho současný stav, charakteristiku a rysy. Také se zabývám volným časem a kulturním vyžitím mladých lidí na vesnici a problematikou nezaměstnanosti. Rovněž se věnuji významu rodiny a příbuzenstva na venkově, trendu příměstského bydlení a potenciálnímu vývoji venkova. Dále poukazuji na rozdíly mezi vesnicí a městem a charakterizuji vybranou kategorii mladých lidí, kterých se tato práce týká.

Praktická část je věnována analýze dat sociologického výzkumu. Cílem bylo zjistit, zda si mladí lidé spojují svoji budoucnost s životem na venkově, a také, jakým způsobem žijí na vesnici v nynější době, co se jim na tomto životě líbí a co naopak ne. Domnívám se, že cíl práce se mi podařilo splnit.

Výzkumem jsem zjistila, že mladým lidem z venkova nechybí případný nedostatek veřejných služeb, a to ani těm, kteří bydlí ve velmi malých obcích s téměř nulovou vybaveností. Naopak, spíše nesouhlasí s nápadnými transformacemi, které by jejich vesnici přetvořily a pozměnily její charakteristický ráz. Dotazovaní ve většině případů přijímají jejich obec takovou, jaká je, a jsou si vědomi skutečnosti, že klady i zápory se nachází nejen na venkově, ale i ve městě.

Velmi důležitým aspektem jsou pro mladé lidi mezilidské vztahy. Venkov je velice specifický v řadě věcí, které město nenabízí. Výrazná symbióza lidí, intimnější vztahy, sounáležitost a solidarita jsou typické indikátory života na vesnici, které mladí lidé z venkova velice dobře vnímají a prožívají.

Překvapilo mě, kolik lidí má již ve svém nízkém věku trvalejší partnerský vztah. Na ten se váže rozhodnutí, zda svoji budoucnost prožijí v městském či venkovském prostředí. Dotazované mladé ženy jsou připraveny jednou následovat svého partnera do místa jeho bydliště. Na tuto skutečnost má nesporně vliv výchova, která je na vesnici přirozenější nežli ve městě, a od toho odvozené tradičnější vnímání ženského a mužského archetypu.

Nejčastější činnost, kterou tráví mladí lidé svůj volný čas, je návštěva hospody. Vesnice nemá ani zdaleka tolik možností ke kulturnímu vyžití jako město a hospoda je tedy univerzálním místem, kde se všichni mladí mohou sejít a společně se pobavit. Představuje tedy především působiště společenského dění, setkávání se, a nikoliv pouze konzumování alkoholu. Ženy uvádějí vysokou frekvencí návštěv hospody jako řešení proti samotě, chybí jim totiž více přátel stejného pohlaví, než je tomu u mužů. Na vesnickém kulturním životě nejvíce mladým lidem vadí monotónnost – být často ve stejném prostředí a ve většině případů ve společnosti stále těch samých lidí.

Mladí lidé si velice dobře uvědomují, že venkov s sebou přináší nejistotu v budoucím pracovním uplatnění. Zdaleka hůře jsou na tom však s nalezením zaměstnání ženy, a sice díky svému, často netechnickému, zaměření, a také díky požadavkům „vesnického“ trhu právě na vesměs průmyslové specializace. Mladí lidé však netouží v současné době odejít z venkova kvůli nedostatku pracovních příležitostí, raději budou dojíždět delší vzdálenost, než aby se za práci stěhovali.

Navzdory některým uváděným negativním faktorům, které s sebou nese život na vesnici, chce většina mladých lidí v budoucnu na venkově zůstat. Život na vesnici je pro ně daleko přirozenějším stylem, než život ve městě, kde má člověk více pocit jakéhosi vykořenění z tamějšího prostředí.

Pracující mladí lidé mají své myšlenky utříbeny více nežli studenti a nezaměstnaní. Ti se budou rozhodovat především podle pracovních příležitostí, ale i oni by na svém životě na venkově neradi něco měnili.

Objevuje se i malý vzorek mladých lidí, který má v plánu jednou odejít. Důvody jsou rozličné. Především je to však potřeba změnit nějakým způsobem svůj dosavadní život, osamostatnit se od rodičů a jít si ambiciózně za svými cíli. Jedná se však pouze o malé procento dotázaných.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAŠ, M. *Venkov nesmí ztrácet sebevědomí*. Dům a zahrada. 2004, ročník 9, č. 7, s. 22.

BLAŽEK, B. *Venkov, města, média*. Praha: SLON, 1998. ISBN 8085850591.

BURIÁNEK, J. *Sociologie pro střední školy a vyšší odborné školy*. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 8071683043.

CÍSAŘOVÁ, P. *Komunitní identita*. Psychologie DNES. 2005, ročník 11, č. 10, s. 12.

FOUSOVÁ, M. *Životní styl pubescentů (Komparace venkov – město)*. Jihlava. Soukromá vyšší odborná škola sociální. 2005

FROLEC, V. *Současná vesnice*. Brno: Blok 1978.

KANDERT, J. *Jihomoravský venkov po socialismu*. Praha: MATFYZPRESS 2004. ISBN 8086732266.

KRAUS, B. POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido 2001. ISBN 8073150042.

LANGMEIER, J. KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing 1998. ISBN 807169195X.

MACEK, P. *Adolescence (Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících)*. Praha: Portál 1999. ISBN 807178348X.

MAJEROVÁ, V. a kol. *Český venkov 2003*, Praha: PEF ČZU 2003. ISBN 8021311215.

MICHALEC, L. *Vesnice proti času*. Koktejl. 2002. ročník 11, č. 4, s. 60.

MINAŘÍKOVÁ, P. *Malé obce – sociologický pohled*. Obec & finance. 2005, ročník 10, č. 3, s. 14.

MUSIL, J. *Sociologie soudobého města*. Praha: Svoboda 1967.

NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman 2001. ISBN 8090307000.

QUESNELL, M. D. *Co si myslíme, čemu věříme a kdo jsme*. Praha: Academia 2002. ISBN 8020010785.

ŠAJOVOČOVÁ, M. *Jak se žije nezaměstnaným ve městě a na venkově*. Jihlava. Vyšší odborná škola sociální. 2001.

TUREK, J. *Malý sociologický slovník*. Praha: Svoboda 1967.

VÁČKÁŘ, J. *Perspektivy venkova*. Obec & finance. 2004, ročník 9, č. 4, s. 9.

ZICH, F. *Sociologický výzkum*. Praha: Svoboda 1976.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích. Sbírka zákonů

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

1. *Demografická ročenka ČR* [Internet] 2009 [cit.2011-09-03].
<[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/BC0030BE96/\\$File/401910ra01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/BC0030BE96/$File/401910ra01.pdf)>
2. VALÁK, K. *Příměstské bydlení? Zatím až příliš často tvrdý střet představ a skutečností* [Internet] 1.4.2000 [cit.2011-09-10].
<<http://archiv.dumazahrada.cz/clanky/archiv-cisel/2000/4-2000/organizovany-uprk-do-poli.html>>
3. KAŠPAROVÁ, L. ROZEHNALOVÁ, E. *Současný život obyvatel a jejich požadavky na rozvoj území* [Internet] 2005 [cit.2011-09-10], str. 21.
<<http://www.uur.cz/images/publikace/metodickeprirucky/plnezneni/vesnice-8-nove-stavby/Vesnice-8-nove-stavby.pdf>>
4. *Spolek pro obnovu venkova* [Internet] 23.11.2005 [cit.2011-09-11].
<<http://forum.isu.cz/spov/clanek.asp?id=1&referer=http://forum.isu.cz/spov/place.asp?place=7&area=1>>
5. NÝVLT, O. *Struktura domácností v rámci regionálních celků ČR* [Internet] 2.10.2005 [cit.2011-09-14].
<http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=170>
6. BAŠE, M. *Budoucnost zástavby na našem venkově. Nostalgie nebo realismus?* [Internet] 2008 [cit.2011-09-17].
<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/s/2000/0017/17pril1.html>>
7. HAJNÁ, Z. *Ženy na venkově – práce je daleko a málo placená* [Internet] 1.3.2004 [cit.2011-09-18].
<<http://finance.idnes.cz/zeny-na-venkove-prace-je-daleko-a-malo-placena-fnp-/podnikani.aspx?c=2004M060Z01D>>

8. KAŠPAROVÁ, L. ROZEHNALOVÁ, E. *Rozvoj cestovního ruchu* [Internet] 2005 [cit.2011-09-18], str. 29.

<<http://www.uur.cz/images/publikace/metodickeprirucky/plnezneni/vesnice-8-nove-stavby/Vesnice-8-nove-stavby.pdf>>

9. KAŠPAROVÁ, L. ROZEHNALOVÁ, E. *Nové způsoby podnikání a zajištění pracovních příležitostí* [Internet] 2005 [cit.2011-09-21], str. 24.

<<http://www.uur.cz/images/publikace/metodickeprirucky/plnezneni/vesnice-8-nove-stavby/Vesnice-8-nove-stavby.pdf>>

10. *Národní strategický plán venkova České republiky na období 2007-2013* [Internet] 2006 [cit.2011-09-21].

<http://eagri.cz/public/web/file/26839/Narodni_strategicky_plan_rozvoje_venkova.pdf>